

การใช้ภาษารอยแก้วในภาษาไทยสมัยอยุธยา

นายปรีชา ช่างขวัญยืน

ศูนย์วิจัยทรัพยากร

001668

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต
แผนกวิชาภาษาไทย

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. 2515

I 1650444X

THAI PROSE USAGE IN THE AYUDHYA PERIOD

Mr. Preecha Changkhwanyuen

A thesis submitted in partial fulfillment of the requirements
for the degree of Master of Arts

Department of Thai

Graduate School

Chulalongkorn University

1972

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบัณฑิต

สมาน อมาตย์

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจวิทยานิพนธ์

วิบูลย์ อมาตย์

ประธานกรรมการ

...คณบดี... *สมาน อมาตย์* ... กรรมการ

...*วิบูลย์ อมาตย์*... กรรมการ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

อาจารย์ผู้ควบคุมการวิจัย

ศาสตราจารย์ ม.ล. จิรายุ นพวงศ์

หัวข้อวิทยานิพนธ์ : การใช้ภาษารอยแก้วในภาษาไทยสมัยอยุธยา
 ชื่อ : นายปรีชา ช่างขวัญยืน
 แผนกวิชา : ภาษาไทย
 ปีการศึกษา : 2514

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้ มุ่งจะศึกษาการใช้ภาษาไทยในสมัยอยุธยา ซึ่งเริ่มตั้งแต่รัชสมัยพระเจ้าอู่ทอง ถึงรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 วิทยานิพนธ์เล่มนี้มี 8 บท บทที่หนึ่งเป็นบทนำ บทที่สองกล่าวถึงปัญหาการแบ่งสมัยของภาษาไทย บทที่สามถึงบทที่เจ็ด ว่าด้วยการใช้ภาษารอยแก้วสมัยอยุธยา และบทสุดท้ายเป็นบทสรุปและการวิจัยและข้อเสนอแนะ ในบทที่ว่าด้วยการใช้ภาษารอยแก้ว แบ่งออกเป็น 3 หัวข้อ คือ คำสำนวน และทำนองเขียน แต่ละหัวข้อกล่าวถึงลักษณะเฉพาะของเรื่องนั้น ๆ ในภาษารอยแก้วสมัยอยุธยา ในบทสุดท้าย นอกจากจะสรุปข้อแตกต่างในการใช้ภาษาของภาษาไทยสมัยอยุธยากับสมัยปัจจุบันแล้ว ยังได้ให้ข้อเสนอแนะอันเป็นประโยชน์ไว้ด้วย

ในการศึกษานี้ ผู้เขียนได้ใช้หนังสือซึ่งแต่งในสมัยอยุธยาเป็นข้อมูลรวมทั้งสิ้น 20 กว่าเรื่อง หนังสือเหล่านี้ส่วนมากเป็น จดหมาย จดหมายเหตุ บันทึก พงศาวดาร จารึกต่าง ๆ และกฎหมาย ผู้เขียนได้ศึกษาลักษณะเฉพาะของภาษารอยแก้วสมัยอยุธยา และได้พยายามเปรียบเทียบกับภาษาสมัยปัจจุบันด้วย

ผู้เขียนคาดว่าวิทยานิพนธ์นี้ จะให้ความรู้ในค่านประวัติของภาษาไทย จะเป็นประโยชน์แก่การศึกษาเปรียบเทียบภาษา เป็นตัวอย่างที่ดีในการศึกษาความเปลี่ยนแปลงของภาษา และเป็นส่วนหนึ่งที่จะทำให้การศึกษาภาษาไทยในเชิงประวัติ ก้าวหน้าเร็วและมั่นคงยิ่งขึ้น

1

THESIS TITLE : Thai Prose Usage in the Ayudhya Period
NAME : Mr. Preecha Changkhwanyuén
DEPARTMENT : Thai
ACADEMIC YEAR : 1971

ABSTRACT

This thesis is an endeavour to pursue a study of the usage of Thai Prose during the Ayudhya period which begins in the reign of King Uthong and ends in the reign of King Rama III. The thesis comprises eight chapters: chapter one states the problems, chapter two discusses the division of the Thai language into periods, chapter three to chapter seven deal with the usage of Ayudhya prose, the last chapter contains the summary of the thesis and recommendations. The chapters concerning the usage of language discusses three main topics, the words, the idioms and the styles, each of these topics reveals their specific usage in the Ayudhya Prose. In the last chapter, not only the distinctions between the usage of prose during the Ayudhya period and at the present time are summarized, but suggestions for further studies are also given.

The data upon which the author bases his essay are all taken from primary sources of about 20 pieces. Most of them are official letters, memoranda, chronicles, inscriptions and laws.

Besides the analysis of the usage of prose during the Ayudhya period, the author also compares it with the modern usage of the language.

It is expected that the thesis would contribute to the knowledge of the Thai language in its historical aspects which will be greatly useful in comparative studies of the language, and it could be used as a model for the study of the changes in the Thai language. It is hoped that the thesis will play an important role in the progress of the study of the Thai language.

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

คำนำ

การศึกษาภาษาในเชิงประวัติหรือการศึกษาภาษาเก่าของไทยมีมานานแล้ว ส่วนมากเป็นการอ่านและตีความศัพท์ที่มีอยู่ในหนังสือเก่า แต่ไม่มีผู้ใดอธิบายหลักและการใช้ภาษาในหนังสือต่าง ๆ เหล่านั้นเลย ในสมัยปัจจุบัน แม้จะมีการศึกษาเรื่องความหมายของศัพท์ในภาษาสมัยโบราณกันมาก แต่ขาดการรวบรวมเข้าเป็นหมวดหมู่ เช่น ศัพท์วรรณคดี ศัพท์พุทธศาสนา ศัพท์กฎหมาย เป็นต้น ศัพท์เหล่านี้ถ้านำมาจัดหมวดหมู่และบอกวิธีใช้ พร้อมทั้งตัวอย่างการใช้ที่ปรากฏในหนังสือสมัยเก่าด้วย ก็น่าจะเป็นประโยชน์แก่ผู้ศึกษาภาษาไทยโบราณอย่างยิ่ง ในการศึกษาภาษาไทยนั้น นอกจากจะศึกษาภาษาไทยอยุธยา และภาษาไทยสุโขทัยแล้ว น่าจะศึกษาภาษาไทยถิ่นอื่น ๆ ในเชิงประวัติให้กว้างขวางขึ้นอีกด้วย เพราะการศึกษาภาษาเชิงประวัตินั้น นอกจากจะทำให้เข้าใจประวัติของภาษาแล้ว ยังมีผลพลอยได้คือช่วยให้เข้าใจวัฒนธรรมสมัยเก่าในด้านอื่น ๆ เช่น ขนบธรรมเนียม ประเพณี วรรณคดี กฎหมาย การปกครอง ระบบครอบครัว เหตุการณ์ต่าง ๆ ฯลฯ ประโยชน์ที่สำคัญในด้านภาษาก็คือ จะได้เข้าใจอย่างแท้จริงว่าภาษาไทยมีลักษณะและความเป็นมาอย่างไร มีใครดูแลเฉพาะภาษาที่ใช้ในสมัยปัจจุบันเท่านั้น ผู้ที่รู้แค่ว่าเฉพาะภาษาสมัยปัจจุบัน ย่อมไม่สามารถตอบคำถามทางภาษาที่สำคัญบางคำถามได้ เช่น ทำไมภาษาสมัยปัจจุบันจึงมีลักษณะเช่นนี้ การศึกษาภาษาในเชิงประวัติจึงเป็นสิ่งที่ผู้ศึกษาภาษาไทยไม่ควรละเลยเสีย.

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กิตติกรรมประกาศ

ขอพรองในวิทยาลัยพนธเลมนัน ใ้รับการทวงตึงและแกไข

- ความคึกเห็นรคณมยงซัน
- สำนวนภาษาอานเขาใจงายซัน

ควยความกรุณาของ ศาสตราจารย์ หม่อมหลวง จีรายุ นพวงศ อาจารย์ผุควคุม การวิจัย

พนธบวิวิทยาลัยพนธเลมนัน เรียบรอยและอานงาย

- ควยความชวยเหลือของ อาจารย์วัลยา วิมุททะลพ

เกียรตคณโคอันเกิดแต่กิตติกรรมนัน ผุเขียนขอประกาศไว ณ ที่นี้ ควยความ ชอบพระคุณ และชอบคุณมยง

ท่ายที่สุด ผุเขียนขอขอบคุณ นางสาวนิยะดา สาริกฤติ ที่ชวยรวบรวมสารบาณคน คำให้อย่างละเอียคและเรียบรอย.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก.
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ข.
คำนำ	ง.
กิตติกรรมประกาศ	จ.
บัญชีอักษรย่อชื่อหนังสือที่ใช้เป็นแหล่งข้อมูล	ฉ.
บทที่	
1. บทนำ	1
2. การแบ่งสมัยของภาษาไทย	5
3. คำกริยาและคำนาม	11
3.1 คำกริยา	11
3.2 คำนาม	76
3.3 คำซึ่งเป็นที่ตั้งคำกริยาและคำนาม	122
4. คำในหมวดคำอื่นบางหมวด	133
4.1 คำลักษณนาม	134
4.2 คำบุพบท	149
4.3 คำเชื่อม	165
4.4 คำปฏิเสธ	189
4.5 คำแสดงการตั้ง	196
4.6 คำในหมวดคำอื่นบางหมวดซึ่งสมัยอยุธยาใช้ต่างกับสมัยปัจจุบัน.....	207

5.	คำสอน คำคลอง คำประกอบ	213
5.1	คำสอน	214
5.2	คำคลอง	231
5.3	คำประกอบ	253
6.	สำนวน	259 ✓
6.1	สำนวนซึ่งสมัยอยุธยาใช้ต่างกับสมัยปัจจุบัน	261
6.2	สำนวนสมัยอยุธยาซึ่งคล้ายกับสมัยปัจจุบัน แต่ประกอบด้วยคำมากกว่าสมัยปัจจุบัน	305
6.3	สำนวนสมัยอยุธยาซึ่งคล้ายกับสมัยปัจจุบัน แต่ประกอบด้วยคำน้อยกว่าสมัยปัจจุบัน	311
6.4	สำนวนสมัยอยุธยาซึ่งคล้ายกับสมัยปัจจุบัน แต่เรียงคำสลับที่กัน	314
6.5	สำนวนสมัยอยุธยาซึ่งเป็นสำนวนที่มีคำหรือข้อความอื่นแทรกอยู่	319
6.6	สำนวนความเปรียบ	322 ✓
7.	ทำนองเขียนที่มีไว้ในภาษาร้อยแก้วสมัยอยุธยา	328
7.1	ทำนองเขียนแบบโวหารสูง	332
7.2	ทำนองเขียนแบบหนังสือราชการ	339
7.3	ทำนองเขียนแบบการพูด	342
7.4	ทำนองเขียนแบบเทศน์	347
7.5	ทำนองเขียนแบบบันทึกเหตุการณ์	374
7.6	ทำนองเขียนแบบร้อยแก้วมีสัมผัส	380

บทที่	หน้า
8. สรุปผลการวิจัย และขอเสนอแนะ	390
บรรณานุกรม	393
ภาคผนวก	396
ครุฑนี้	464
ประวัติการศึกษา	475

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บัญชีอักษรย่อชื่อหนังสือที่ใช้เป็นแหล่งข้อมูล

ประชุมจดหมายเหตุ.	<u>ประชุมจดหมายเหตุสมัยอยุธยา ภาค 1.</u> สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี, 2510.
ประชุมพระตำรา.	<u>ประชุมพระตำราบรมราชูทิศเพื่อกัลปนา.</u> สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี, 2510.
แถลง. ปี. ด.	<u>แถลงงานประวัติศาสตร์เอกสารโบราณคดี.</u> สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี.
ความทรงจำ.	<u>จดหมายเหตุความทรงจำของกรมหลวงนรินทรเทวี</u>
๑. จดหมายเหตุหลวงอุดม.	<u>จดหมายเหตุหลวงอุดมสมบัติ</u>
กฎ. ด.	<u>กฎหมายตราสามดวง เล่ม 1, 2, 3.</u> องคการคาคูรุธสภา, 2506.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย